

HERKÜL MİLLAS

31 Mart 2015

ZAMAN GAZETESİ

Bazı durumlar iyimserliği etik bir ihtiyaç hatta mecburiyet gibi dayatıyor. Bir savaşın sonu söz konusu ise ufukta beliren umutları şüphelerimizle boşa çıkarmak günah işlemek kadar kötü.

Kürt sorunu (kimilerine göre yoktur, kimilerine göre vardır, ama olsun!) bu tür bir durum. Ancak kendimi zaman zaman bu alanda kötümser hissediyorum. Kendimi anlatabilsem belki bu yanıma kısmen de olsa affettirebilirim.

Bazen bir adım ileri yarım adım geri biçimindeki ağır aksak gidiş, kimi zaman maksimalist beklentiler veya milliyetçi kırmızı çizgiler veya pek çok "üçüncü" tarafın engellemeleri veya çözümden maddi zarar göreceklelerin varlığı beni pek iyimser kılmıyor. Yaşımı göz önüne alınca bir düzeltme katsayısıyla hesapları yeniden ele almak gerek diyorum, kendi kendime: belli bir

yaştan sonra insanlar daha kötümser olmuş; belki bundandır benim karanlık düşüncelerim.

Ama geçenlerde D. Kahneman'ın "Hızlı ve Yavaş Düşünce (Thinking Fast and Slow) adlı 2011 yılında yayımlanan kitabını okurken aklıma bir fikir geldi. Nobel ödüllü yazara göre biz insanların bir hızlı ve reflekslerle belirlenen düşünce biçimimiz var, bir de ağır ama derinlemesine ve özellikle istatistikî gerçeklere dayalı düşünme yeteneğimiz. Birincisini çok sık kullanırız ama bu düşünce biçimi aynı zamanda çok aldatıcı olabiliyor; ikincisi gerçeğe çok daha yakın. Ben de "hele bir de istatistikî düşünüyüvereyim" dedim kendime. Barış, anlaşma, uzlaşma süreçlerini bir de hesaplayarak ele alayım derken bakın ne çıktı.

Süreçler gibi sonuçlar da iyimser mi?

Ermenistan'la anlaşmazlığı yüz yıldır halledemedik. Süreç bir başlıyor bir aksıyor. Yok, büyük acı; yok, soykırımdır tartışması bir gün çözülecek herhalde ama şimdilik yüz yıl yetmedi. Şu an karşı taraftan bir adım bekleniyor; herhalde karşı taraf da karşı taraftan bir adım bekliyor. Kıbrıs sorununu çocukluğumdan hatırlarım. 1952'lerdeydi sanırım, "Kıbrıs Türk'tür" diye başladı, sonra "Taksim" dendi on yıllarca. Altmış yıl oluyor. Ne umutlar yaşandı, özellikle Annan planı ile! Son duruma bakıyorum, görüşmelere yeniden başlama olanağı varmış. Sevindirici değil mi? Geçenlerde anlaşma turlarına ara verilmişti –kaçıncı kez, bilemeyeceğim-. Gazete haberlerine göre Ege'deki anlaşmazlığın halli için de Yunanistan'la ikili görüşmeler yeniden başlayacakmış. Bu da başka bir süreç. Bu nispeten daha yeni anlaşmazlıklardan, 1960'lardan. Yani olsa olsa elli yıllık bir süreç. Uzmanlar bu sürecin devam etmesini iyiye yoruyorlar. Diyalog umut verici bir süreçmiş; ama Ege'deki adalar parlamentoda tartışılıyor ve heyecan yaratıyor 2015 yılının Mart ayında.

Türkiye Yunanistan arasında bir de azınlık haklarıyla ilgili bir konu var. Bu süreç de oldukça eskidir. 1839 da Tanzimat'tan başlar "milletlere", azınlıklara, vatandaşlara (artık ne diyeceksek hakkı yenenlere!) bu haklar hep veriliyor ama hak verme bir türlü bitmiyor, tamamlanamıyor. Süreçlerin aşamalarını hatırlatayım: 1876 Islahat, 1908 İkinci Meşrutiyet, 1923 ve Lozan ve son yıllardaki hak tanımaları. Bir din okulunun Heybeli'de açılışı da bir süreç meselesidir; kırk yıldır açılmadı. Halledilecek herhalde, büyük bir ihtimalle karşılıklılık ilkesi ışığında. Ama bunlar hemen olmuyor, malum süreç işleyecek ve ne olacaksa sindire sindire olacak.

Bir de Alevilerin süreci var. Bu en eski süreçlerden biri. Sultan Selim'e de uzatabiliriz, Kerbela olayına da. Yani bin yaşını aşan bir süreç. Son on yıllarda bu süreç hızla ilerliyor. Şimdilik niyet çok iyi. Ne zaman tamamlanır, tam olarak bilemeyiz, ama yaşarsak görebiliriz. Bana sorarsanız

mesele bazı evlere bir tabela asmak ve giren çıkanlara saygı duyup hayatlarına karışmamaktan ibarettir. Ama araya süreç girince hemen olmuyor bu işler.

Kürtler sürecini bu “istatistikler” ışığında düşününce pek iyimser olamıyorum. Bildiğim süreçler hep uzun zaman almıştır ve bir türlü tamamlanmamıştır. Niyetlerden şüphem yok, herkes iyi niyetli, anlayış gösteriyor, sorunların hallini istiyor, kararlılık da var; ama belli ki bu iş bir süreç meselesi. Türkçe-İngilizce sözlüğe baktım, belki bir ipucu yakalarım diye. Süreç için “process” diyor. Process için de “bir işle ilgilenmek” gibi bir açıklama var. Zaman belirlenmiyor. Bu, kısa da olur, uzun da olur mu demektir, yoksa sonu söz konusu değildir mi, bilemem. Ama istatistiki veriler süreçlerin pek kolay bir biçimde tamamlanmadığını gösteriyor.

Uzlaşma ve otoriter ruh hali

Bu süreçleri kısır kılan ortak payda nedir? Yarı yolda kalan bütün bu süreçlerin önünü açacak başka genel bir sürece mi gerek var? Belki “süreç” dediğimiz olayı baştan yanlış anlamışızdır. Yapmak istemediğimizi yapmak durumunda kalınca, yani büyük bir baskı altında kalınca, “süreç” adı verdiğimiz bir yolu seçiyoruz galiba: zaman kazanma, oyalama, yan çizme, konuyu değiştirme, göz boyama gibi bir durum yaşanıyor. “Karşı taraf” da bazen aynı yolu seçiyor. Süreç bu durumda “maksimalist” beklentinin başka bir adına dönüşüyor. Oysa uzlaşma demek, istenenlerin hepsini almak değildir; tam tersine, bir şeyleri de vermek, hoşsa gitmese de vermektir.

Ama bu “vermenin” kırmızı çizgileri nelerdir? Alttan alta uzlaşma kültürünün eksikliği: ödün vermek Türkiye’de ayıp sayılıyor, hatta ihanet; “erkekliğe” ise hiç yakıştırılmıyor. Son on yıllarda muhalefetin popülist eleştirileri ve oy kaybetme hesapları başka bir etken. Türkiye’de uzlaşmaya kalkışanın “hain” ilan edilmesi sıradan bir olay ve çok muhtemel. Ama bir kısır döngü de açmazı yeniden üretiyor: kulağa hoş gelen “kararlılık” beyanları, hem siyasiyi kendi sözlerinin rehinine dönüştürüyor, hem de bu beyanları benimseyen kamuoyu artık siyasiye baskı yapmaya başlıyor. Ama en önemli etken herhalde otoriter ruh hali; gücü elinde bulunduranın, kendisinin pek istemediği bir durumu kendi inisiyatifiyle kabul etmesi için demokrat bir karaktere sahip olması gerekir. Demokrat derken, kendini öyle ilan eden kastetmiyorum; demokratlığı içselleştirmiş kişi demek istiyorum. Örnek: kendi çocukları kafalarına eseni yapınca kaşlarını kısıp sesini yükseltmeyen baba, böyle bir kimsedir. Kaç kişi bu tıynettedir?

Aklıma takılmış bir kere: diyorum ki, bu demokrat kişilerin ülke içinde yüzdesi ne kadarsa, süreçlerin sonuçlanıp semere verme ihtimalinin yüzdesi de yaklaşık o kadar olmalı.

